

ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital)

การเติบโตของอุตสาหกรรมฐานความรู้ได้แสดงให้เห็นว่าการสร้างคุณค่าของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ อินเทอร์เน็ต การเงิน วิทยาศาสตร์ และบริษัทที่ปรึกษาจะขึ้นอยู่กับทรัพย์สินทางกายภาพน้อยกว่าทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ (Intangible assets) ซึ่งทรัพย์สินดังกล่าว เรียกว่า ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) โดยทุนดังกล่าวจะแสดงบทบาทเช่นเดียวกับโรงงาน หรือเครื่องมือเครื่องจักรของโรงงาน

ทุนทางปัญญาเกิดตามการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมเป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ (Guthrie et al. 1999) เมื่อโลกเข้าสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ทำให้ความสำคัญของสินทรัพย์ที่มีตัวตนลดลงและมีการเปลี่ยนกระบวนการที่คนที่จะพึ่งพาความรู้และทุนทางปัญญา

คำจำกัดความทุนทางปัญญา (Intellectual Capital หรือ IC)

ปัจจุบันได้มีความพยายามที่จะให้คำจำกัดความที่ชัดเจนเกี่ยวกับ ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) หรือ IC และใช้ทุนทางปัญญาเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องการสร้างคุณค่าและการเชื่อมต่อการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาวในองค์กร รวมทั้งการสร้างวิสาหกิจฐานความรู้ (Knowledge-intensive Enterprise) เป็นพื้นฐาน

อย่างไรก็ตามเป็นการยากที่จะให้คำจำกัดความเกี่ยวกับ ทุนทางปัญญา (IC) เนื่องจากเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นและมีการเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติ ทุนทางปัญญา (IC) มีความหมายเหมือนกับ ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Assets) ทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน (Intangible Assets) หรือทรัพย์สินความรู้ (Knowledge Assets) (Guthrie, 2001)

มีผู้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับทุนทางปัญญา (Intellectual Assets) จำนวนมากแต่ยังไม่เป็นที่ยุติว่าคำจำกัดความที่แน่ชัดคืออะไร คำจำกัดความที่กว้างที่สุดคือ “ความแตกต่างระหว่างมูลค่าทางการตลาดและค่าทางบัญชี” (James, 1997 p.92) สำหรับความหมายที่แคบจะอ้างถึง “ผลรวมของความรู้ของสมาชิกและวิธีการปฏิบัติในการแปลความรู้ให้อยู่ในรูปของยี่ห้อ เครื่องหมายการค้าและกระบวนการ” (Roos et al. 1997, p27)

สำหรับ Edvinsson (1997 p.368) ได้ให้คำจำกัดความว่า ทุนทางปัญญาคือ “การเป็นเจ้าของความรู้ การประยุกต์ประสบการณ์ เทคโนโลยีขององค์กร ความสัมพันธ์กับลูกค้า และความชำนาญของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งทำให้ บริษัทสามารถแข่งขันได้ในตลาด”

ความแตกต่างของคำจำกัดความจะขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระที่ทุนทางปัญญา (IC) จะครอบคลุมถึง กล่าวโดยทั่วไปคือจะต้องมีความหมายเพียงพอที่จะให้องค์กร สามารถรวมทรัพยากรที่ไม่มีตัวตน และมีความเฉพาะเพียงพอที่จะมีแนวทางการจัดการให้องค์กรดำเนินการ ดังนั้นคำจำกัดความของ ทุนทางปัญญา (IC) อาจจะมีหลายถึง

“วัตถุประสงค์ที่สร้างขึ้น จักรวรรวม และยกระดับขึ้นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพย์สิน” (Klein & Prusak in Stewart, 1997, p. 67) หรือ “ทรัพย์สินที่สร้างขึ้นจากกิจกรรมทางปัญญาจากการได้รับความรู้หรือการเรียนรู้ และการประดิษฐ์ไปจนถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่มีคุณค่า” (Wiig, 1997 a p.400)

ทุนทางปัญญาที่อยู่ในองค์กรจะถูกกำหนดจากความแตกต่างของมูลค่าทางการตลาด (Market Value) หรือราคาที่นักลงทุนจะยินดีจ่ายกับมูลค่าทางบัญชี (Book Value) ซึ่งเป็นมูลค่าทรัพย์สินขององค์กรตาม ระบบบัญชีมาตรฐาน เช่นบริษัท Microsoft ในปี 1997 มีมูลค่าทางการตลาดเพียง 119 พันล้านเหรียญ สหรัฐ โดยมีมูลค่าทรัพย์สินสุทธิ เพียง 7 พันล้านเหรียญ เมื่อเปรียบเทียบกับบริษัท General Motor ซึ่งมี ทรัพย์สิน ในปีเดียวกัน 222 พันล้าน เหรียญสหรัฐ แต่ราคาหุ้นมีมูลค่า รวม เพียง 50 พันล้าน เหรียญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริษัท Microsoft มีทุนทางปัญญา สูงกว่า (Phatak, Alope, 2003 p.1)

การเพิ่มขึ้นของทุนทางปัญญา เช่นความรู้ ความสัมพันธ์กับลูกค้า และความชำนาญ กลายเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมากต่อความแข็งแกร่งและความสำเร็จของธุรกิจ เพราะ IC มีผลกระทบต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ (Bontis et al , 2000) ขณะที่ Roos et al. (1997) ได้กล่าวว่าในโลกของธุรกิจสมัยใหม่ ธุรกิจจำเป็นต้องเลือกระหว่างการจัดการทุนทางปัญญาหรือการเลิกกิจการ

ประวัติของการจัดการทุนทางปัญญา

ในระหว่างปี 1959-1997 ได้มีกลุ่มนักวิจัยและนักเศรษฐศาสตร์ พัฒนาแนวคิดใหม่เกี่ยวกับกลยุทธ์ทางธุรกิจซึ่งเน้นเรื่องประสิทธิภาพของทรัพยากร โดยพิจารณาจากมุมมองพื้นฐานด้านทรัพยากรว่า ในระยะสั้นแต่ระยะยาวจะมี ทรัพยากร ความสามารถ ปัญญา และสิ่งที่มีอยู่ที่แตกต่างกัน ดังนั้นธุรกิจจะต้องจัดการกับสิ่งที่มีอยู่โดยเน้นกลยุทธ์ด้านการใช้ทรัพย์สินเฉพาะที่มีอยู่ แต่เนื่องจากทรัพย์สินบางอย่างมีปัญหา ดังนั้นประเด็นด้าน

การได้มาซึ่งความชำนาญ การจัดการความรู้และความชำนาญ และการเรียนรู้ จึงกลายเป็นประเด็นของกลยุทธ์พื้นฐาน ด้วยเหตุนี้ แนวคิดของ Hiroyuki Itami และ Karl-Erik Sveiby ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มองไม่เห็น และทุนบุคลากร จึงมีศักยภาพเพียงพอที่จะสนับสนุนกลยุทธ์ทางธุรกิจ(Sullian P.H.,2000)

อาจกล่าวได้ว่าวิวัฒนาการของการจัดการทุนทางปัญญามีจุดกำเนิดมาจากแหล่งที่แตกต่างกันสามแหล่งคือ

- ประเทศญี่ปุ่นจากการทำงานของ Hiroyuki Itami ซึ่งศึกษาถึงผลกระทบของ ทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตนในการจัดการบริษัทของญี่ปุ่น
- งานของนักเศรษฐศาสตร์ซึ่งแสวงหาแนวคิดต่างๆ และทฤษฎีในองค์กร ซึ่งรวบรวมโดย David Teece จาก UC Berkeley ในการรวมบทความการสัมมนาในปี 1986 เกี่ยวกับเทคโนโลยีเชิงพาณิชย์
- งานของ Karl-Erik Sveiby จากสวีเดน ซึ่งนำเสนอ ทุนบุคลากร เป็น มุมมอง หนึ่ง ของ ทุน ทาง ปัญญา อันเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาความสามารถและความรู้ของบุคลากรในองค์กร

สำหรับวิวัฒนาการของกรอบแนวคิดด้านทุนทางปัญญา แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิวัฒนาการของกรอบแนวคิดด้านทุนทางปัญญา

ระยะเวลา	ความก้าวหน้า
ต้นทศวรรษ 1980	- แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับมูลค่าที่จับต้องไม่ได้ โดยทั่วไปจะรู้จักกันในเรื่องค่าความนิยม (Goodwill) - Itami จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง “Mobilizing Invisible Assets” ในประเทศญี่ปุ่น - Hall จัดตั้งบริษัทเพื่อทำวิจัยเชิงพาณิชย์เกี่ยวกับคุณค่าของมนุษย์
กลางทศวรรษ 1980	- เป็นยุคสารสนเทศ บริษัทจำนวนมากเริ่มตระหนักถึงช่องว่างระหว่างมูลค่าทางการตลาดและมูลค่าทางบัญชีที่เพิ่มมากขึ้น - Sveiby พิมพ์หนังสือเรื่อง “The Know-How Company” ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินที่มีตัวตน - Teece จัดพิมพ์เอกสารการสัมมนาเกี่ยวกับการสกัดคุณค่าจากนวัตกรรม
ปลายทศวรรษ 1980	- เริ่มมีที่ปรึกษาที่พยายามสร้างบุคคลหรือบัญชีที่ใช้วัดทุนทางปัญญา (Sveiby,1988) - Sveiby จัดพิมพ์หนังสือ “The New Annual Report” ซึ่งเป็นการแนะนำเรื่องเกี่ยวกับ ทุนความรู้ (Knowledge Capital) - Sveiby จัดพิมพ์หนังสือ “The Invisible Balance Sheet”

ระยะเวลา	ความก้าวหน้า
	<ul style="list-style-type: none"> - Sullivan เริ่มทำวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมเชิงพาณิชย์
ต้นทศวรรษ 1990	<ul style="list-style-type: none"> - ริเริ่มการวัดและการรายงานที่เป็นระบบของทุนปัญญาของบริษัทกับบุคคลภายนอก - ปี 1990 บริษัท Skandia AFS ได้เลือกLeif Edvinsson เป็นผู้อำนวยการทุนทางปัญญา ซึ่งเป็นครั้งแรกที่บทบาทของการจัดการทุนทางปัญญา ได้ถูกยกระดับให้อยู่ในฐานะปกติและเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายของบริษัท - Kaplan และ Norton ได้แนะนำแนวคิดเรื่อง Balanced Scorecard (1992) โดยเน้นว่าสิ่งที่สามารถวัดได้คือสิ่งที่ได้รับ - Sveiby จัดพิมพ์หนังสือ “Knowledge Management” - ศัพท์คำว่า ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) เริ่มใช้เป็นที่แรกในหนังสือของ Steward - Steward พิมพ์บทความตอนแรกเรื่อง “Brainpower” ในนิตยสาร Fortune - Skandia เริ่มจัดองค์ประกอบของทุนทางปัญญา (IC) ซึ่งรู้จักในชื่อของ Edvinsson VP - Steward พิมพ์บทความเรื่อง “Brainpower” ในนิตยสาร Fortune - St. Onge ให้ก่อกำเนิดแนวคิดเกี่ยวกับทุนลูกค้า (Customer Capital)
กลางทศวรรษ 1990	<ul style="list-style-type: none"> - Nonaka และ Takeuchi (1995) นำเสนองานที่มีอิทธิพลสูงมากชื่อ “The knowledge creating company” เนื้อหาจะเน้นในเรื่องของความรู้ ความแตกต่างและความเกี่ยวข้องกันระหว่างความรู้และทุนทางปัญญา มากกว่าการนำเสนอเฉพาะด้านทุนทางปัญญา - เครื่องมือ Tango Simulation ของ Celemi ได้ถูกสร้างขึ้น ในปี 1994 Tango เป็นผลิตภัณฑ์ทางการตลาดที่ใช้อย่างกว้างขวางเพื่อให้ผู้บริหารได้เห็นความสำคัญของทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน - บริษัทที่ใช้ตัวแบบ Skandia เริ่มให้ความสนใจกับ “Visualizing Intellectual Capital” (Edvinsson, 1997) - ปี 1995 Celemi ได้ใช้ “Knowledge Audit” เพื่อประเมินทุนทางปัญญาโดยละเอียด - ผู้บุกเบิกทางด้านทุนทางปัญญาได้ตีพิมพ์หนังสือขายดี (Kaplan & Norton,1996; Edvinssons & Malone,1997; Sveiby 1997) - งานของ Edvinssons & Malone จะเน้นในเรื่องกระบวนการและวิธีการวัด - Steward พิมพ์ “Intellectual Capital” ในนิตยสาร Fortune - Sullivan, Petrash, Edvinsson ตัดสินใจที่จะรวบรวมผู้จัดการ IC - รายงานเรื่องทุนทางปัญญาของ Skandia ที่ปรากฏต่อสาธารณชนครั้งแรก - การประชุมทางวิชาการ “SEC Symposium” ซึ่งเป็นการประชุมเรื่องการวัดทรัพย์สินทางปัญญาหรือ

ระยะเวลา	ความก้าวหน้า
	<ul style="list-style-type: none"> - Sullivan และ Parr จัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับกลยุทธ์การให้สิทธิบัตร “Licensing Strategies” - Lev ก่อตั้งหน่วยงานวิจัยทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน (Intangible Research) ที่มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก
ปลายทศวรรษ 1990	<ul style="list-style-type: none"> - ทูทางปัญญากลายเป็นหัวข้อที่ได้รับความนิยมในหมู่นักวิจัย และการประชุมทางวิชาการ - มีโครงการขนาดใหญ่เพิ่มขึ้น เช่น โครงการ MERITUM, Danish และ Stockholm ซึ่งเริ่มต้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางวิชาการในการทำวิจัยเกี่ยวกับทุนทางปัญญา - ปี 1999 องค์กร OECD ได้จัดประชุมนานาชาติที่อัมสเตอร์ดัม เกี่ยวกับทุนทางปัญญา (Organization for Economic Co-operation and Development, 1999; 2000) - Sveiby จัดพิมพ์หนังสือ “The New Organizational Wealth” - Edvinsson และ Malone พิมพ์หนังสือ “Intellectual Capital” - Stewart พิมพ์หนังสือ “Intellectual Capital” - Hoover Institution จัดประชุมเกี่ยวกับการวัดทุนทางปัญญา - Sullivan พิมพ์หนังสือ “Profiting from Intellectual Capital”

สำหรับกรอบโครงสร้างสำหรับการรายงานทุนทางปัญญา มีผู้ศึกษาได้หลายแบบดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กรอบโครงสร้างสำหรับการรายงานทุนทางปัญญา

ผู้พัฒนา	กรอบโครงสร้าง	การจำแนกองค์ประกอบ
Sveiby (1988; 1997)	การตรวจสอบทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน (The Intangible Asset Monitor)	<ul style="list-style-type: none"> - โครงสร้างภายใน - โครงสร้างภายนอก - ความสามารถของบุคลากร
Kaplan & Norton (1992)	The Balanced Scorecard	<ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการภายใน - ลูกค้า - การเรียนรู้และการเติบโต - การเงิน
Edvinsson & Malone (1997)	Skandia Value Scheme	<ul style="list-style-type: none"> - ทุนบุคลากร - ทุนโครงสร้าง
Intellectual Capital Services	The IC Index@reg	เป็นการรวมแรงผลักดันทางด้านมูลค่าโดยจัดรูปแบบลำดับชั้น หรือคั่นไม้

ผู้พัฒนา	กรอบโครงสร้าง	การจำแนกองค์ประกอบ
Intellectual Capital Services	The IC Index@reg	เป็นการรวมแรงผลักดันทางด้านมูลค่าโดยจัดรูปแบบลำดับชั้น หรือ ต้นไม้
Philip M'Pherson	The Inclusive Value Methodology	เป็นการจัดลำดับชั้นที่รวมมูลค่าทางการเงินและนอกเหนือจากการมูลค่าทางการเงิน
Intellectual Capital Sweden	IC Rating®	เป็นการจัดลำดับชั้นของมูลค่าที่รวมปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ไว้ด้วย

การตรวจสอบทุนทางปัญญา (An audit of Intellectual Capital)

จุดประสงค์ของการตรวจสอบทุนทางปัญญามีสองประการคือ เพื่อเสนอตัวแบบทุนทางปัญญาสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในอุตสาหกรรมฐานความรู้ และเพื่อหาวิธีการตรวจสอบทุนทางปัญญาในระดับจุลภาค

นักวิจัยได้มีการพัฒนาตัวแบบเพื่อจัดการ วัด และรายงานด้าน ทุนทางปัญญา (IC) ขององค์กร เช่นตัวแบบ Skandia (Edvinsson 1997) การตรวจสอบทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน (Sveiby 1997) Balanced Scorecard (Kaplan & Norton 1996) และ Intellectual Capital Distinction Tree (Roos et al. 1997) ถึงแม้แต่ละตัวแบบจะมีวิธีการแตกต่างกันแต่แนวคิดพื้นฐานในการออกแบบจะใกล้เคียงกัน

สาเหตุที่ธุรกิจเริ่มมีความสนใจที่จะวัดทุนทางปัญญา ได้แก่

1. ความต้องการสะท้อนให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของบริษัท
2. กระบวนการในการวัดจะก่อให้เกิดความเข้าใจต่อการผลักดัน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนต่อองค์กร
3. เพื่อเพิ่มความต้องการในการเติบโตที่มีประสิทธิภาพของการเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน รายงานทางสังคมและสภาพแวดล้อมเป็นตัวอย่างที่ดี
4. เพิ่มความสามารถในการจัดการให้เป็นไปตามต้องการได้ ด้วยเหตุผลว่า “อะไรที่สามารถวัดได้ก็สามารถจัดการได้”
5. เพื่อสนับสนุนเป้าหมายรวมขององค์กรเพื่อเพิ่มคุณค่าของผู้ถือหุ้น ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพิ่มขึ้นสำหรับนักลงทุน

การทบทวนวรรณกรรมด้านการวัด ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital)

ทุนทางปัญญาเป็นที่รู้จักกันมานานในชื่อของค่าความนิยม (Goodwill) ถึงแม้ค่าความนิยมจะเป็นสิ่งที่ไม่มีความชัดเจน แต่นักลงทุนมักจะนำมาตีค่าธุรกิจ เช่นสินค้าที่มีชื่อเสียงหรือเครื่องหมายการค้าจะมีค่าทางธุรกิจที่สูงกว่าสินค้าทั่วไป ปัจจุบันเมื่อธุรกิจเน้นความรู้มากขึ้นจึงได้มีการขายทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตนให้มากกว่าเรื่องของค่าความนิยมแต่สามารถเชื่อมต่อไปยังการสร้างคุณค่า

ความพยายามในขั้นแรกจะเป็นเรื่องของการจัดการความรู้ โดยเริ่มจาก การนำความเชี่ยวชาญและความรู้ว่าจะทำอย่างไร (Know-how) เข้าเป็นคุณค่าของธุรกิจ ต่อจากนั้นก็แสวงหาการพัฒนากระบวนการให้ดีขึ้นเพื่อสร้าง จักรวรรวม และกระจายความรู้ภายในองค์กร

Karl Erik Sveiby เป็นบุคคลแรกที่เสนอแนวคิดด้านการจัดการทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน งานของเขาได้สร้างความบันดาลใจให้มีการทำวิจัยและปฏิบัติทั้งในเรื่องการจัดการความรู้และค่าทุนนิยม และงานนี้ได้ถูกนำไปสรุปในงานของ Edvinsson ด้วยตัวแบบที่ชื่อว่า Skandia ซึ่งเป็นบริษัทที่เริ่มต้นตรวจสอบทุนทางปัญญา (IC) ในปี 1994 ในรายงานประจำปี

ทุนทางปัญญาตามตัวแบบของ Edvinsson ประกอบด้วยองค์ประกอบสองส่วนคือ ทุนบุคลากรและทุนโครงสร้าง และการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ตัวแบบได้พยายามที่จะทำให้สามารถวัด กำหนดคุณค่าและรายงานทุนทางปัญญา ได้เช่นเดียวกับรายงานการวัดมูลค่าวัสดุและทรัพย์สินทางการเงินตามระบบบัญชีแบบดั้งเดิม

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้และการวัดทรัพยากรของ Roos et al. (1997) แสดงในรูปที่ 1

รูปที่ 1 แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้และการวัดทรัพยากร

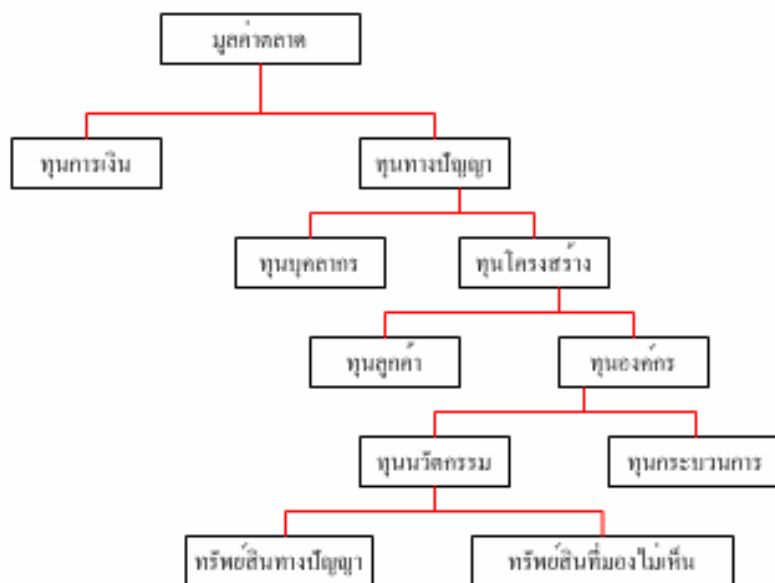

ที่มา: Roos et al. (1997)

ในองค์กรทั่วไปการตรวจสอบทุนทางปัญญาและการหาคุณค่าจะแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดจะต้องปรับให้เข้ากับองค์ประกอบ ธรรมชาติ วัตถุประสงค์ และการตลาดขององค์กร

ตัวแบบมูลค่าทางการตลาดและทุนทางปัญญาของตัวแบบ Skandia ประกอบด้วย ทุนบุคลากรหรือทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนลูกค้า (Customer Capital) และ ทุนกระบวนการ (Process Capital) (รูปที่ 2)

รูปที่ 2 ตัวแบบทุนทางปัญญาแบบ Skandia

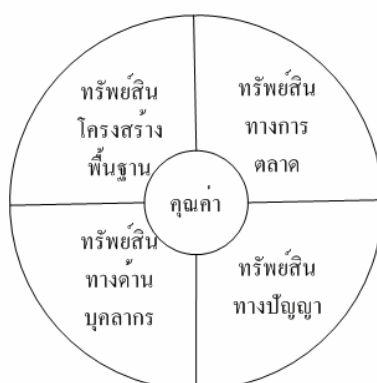

ทุนบุคลากรหรือทุนมนุษย์ (Human Capital) จะรวมความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ และการสร้างสรรค์ของบุคลากรภายในองค์กร ทุนบุคลากรเป็นองค์ประกอบที่เห็นเด่นชัดที่สุดของทุนทางปัญญาแต่การกำหนดค่าค่อนข้างทำได้ยากเนื่องจากมนุษย์มีความซับซ้อน ความรู้จะอยู่ในสมองของบุคลากรและจะหายไปเมื่อบุคลากรลาออกจากองค์กร

- ทุนลูกค้า (Customer Capital) จะประกอบด้วยลูกค้าและฐานข้อมูลลูกค้า
- ทุนกระบวนการ (Process Capital) จะครอบคลุมกระบวนการภายในองค์กร รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและการสนับสนุนต่างๆ เช่น ห้องสมุด เทคโนโลยีสารสนเทศ โปรแกรมการฝึกอบรม ทุนกระบวนการจะเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่ยังคงอยู่ในองค์กร โดยจะไม่สูญหายไปเมื่อบุคลากรขององค์กรลาออกไป
- ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) เดิมหมายถึงการรู้ว่าจะทำอย่างไร (Know-how) เครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร และความรู้ประเภทอื่นที่ได้รับการปกป้องในรูปแบบของลิขสิทธิ์ ทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน (Intangible Assets) ครอบคลุมวัฒนธรรมองค์กร จริยธรรม และคุณค่า

Brooking ได้แบ่งทุนทางปัญญาออกเป็นสี่องค์ประกอบได้แก่ ทรัพย์สินโครงสร้างพื้นฐาน ทรัพย์สินทางการตลาด ทรัพย์สินทางบุคลากร และทรัพย์สินทางปัญญา

รูปที่ 3 ประเภททุนทางปัญญาของ Brooking

มูลค่าของทุนทางปัญญาจะแตกต่างกันไปตามประเภทธุรกิจ ตัวอย่างธุรกิจสองประเภทคือธุรกิจที่ขายสินค้าและธุรกิจให้บริการ ทั้งสองธุรกิจได้รับคุณค่าในรูปแบบของกำไรจากการขายสินค้าหรือให้บริการ โดยอาศัยความมีชื่อเสียงและความภักดีของลูกค้าเพื่อให้เกิดการซื้อขายซ้ำ แต่ธุรกิจทั้งสองก็ยังคงมีความแตกต่าง เพราะธุรกิจให้บริการ โดยตรงจะขึ้นกับทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตนมากกว่าเช่น ชื่อที่รู้จัก ความเป็นผู้นำ การจัดตั้งมาตรฐาน และขึ้นกับทุนบุคลากร (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 มูลค่าจาก IC จากรูปแบบบริษัทขายสินค้าและบริษัทที่ให้บริการ

ปัจจัยหลัก	ปัจจัยรอง	ธุรกิจการผลิต	การบริการโดยตรง
สินค้าและบริการ	การขาย	/	/
	สิทธิบัตร	/	/
	การร่วมทุน	/	
	พันธมิตรทางธุรกิจ	/	
รายได้จากทรัพย์สินทางปัญญา	การขาย	/	
	สิทธิบัตร สัมปทาน	/	
	การร่วมทุน	/	
	พันธมิตรทางธุรกิจ	/	
ราคาพรีเมียม			/
การเพิ่มยอดขาย	การซื้อซ้ำ		/
	ระยะยาว		/
ส่วนแบ่งตลาด		/	
ความเป็นผู้นำ			/
การกำหนดมาตรฐาน			/
การจัดจำซื้อ	ตราสินค้า		/
	เครื่องหมายการค้า	/	/
	ชื่อเสียง	/	/
ความจงรักภักดีของลูกค้า		/	/

ปรับจาก Sullivan (2000)

สำหรับการศึกษาในโครงการ Asia IT&C ของผู้ศึกษาจะเน้น สาม องค์ประกอบหลักของทุนทางปัญญาประกอบด้วย ทุนมนุษย์หรือทุนบุคลากร ทุนทางโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์โดยให้ความสำคัญกับลูกค้า

บรรณานุกรม

- Brooking, A. (1996). Intellectual capital: Current issues and policy implications. *Journal of Intellectual Capital*, 1 (4).
- Edvinsson, L. and Malone, M.S. (1997). Intellectual capital: Realizing your company's true value by finding its hidden brainpower. Harper- Collins Publishers: New York.
- Guthrie, J. (2001). The management, measurement and the reporting of intellectual capital. *Journal of Intellectual capital*, 2(1), 27-41.
- James, D. (1997). The troubled language of accounting gets tongue-tied over intangibles", *Business Review Weekly*, October, pp. 92-94.
- Kaplan, R. & Norton, D. (1996). *The balanced scorecard: Translating strategy into action*. Harvard Business School Press: MA.
- Luu, N. Wykes, J. & Williams, P. (2001). *Invisible value: The case for measuring and reporting intellectual capital*. Department of Industry, Science & Resources, Commonwealth of Australia: Canberra, ACT
- Phatak, A. (2003). Intellectual capital in small teams: Towards a methodology for capturing intangible assets. *CSIRO Mathematical and Information Sciences*. Report No. CMIS 03/81
- Roos, J., Roos, G., Edvinsson, L., & Dragonetti, N.C. (1998). *Intellectual capital. Navigating in the new business landscape*. New York University Press: New York.
- Sullivan, P.H. (2000). *Value-driven intellectual capital: How to convert intangible corporate assets into market value*. John Wiley & Sons: New York.
- Stewart, T. (1997). *Intellectual capital: The new wealth of organizations*. Nicholas Brealey: London.
- Sveiby, K.E. (1997). *The new organisational wealth: Managing & measuring knowledge-based assets*. Berrett-Koehler Publishers: San Francisco.
- Sveiby, K.E. (2001). *Methods for measuring intangible assets [Online]*. Available: <http://www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.htm> [2004, January 2]